

Anca Elisabeta Tatay, Cornel Tatai-Baltă, *Xilogravura din cartea românească veche tipărită la București (1582-1830)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, 520 p.

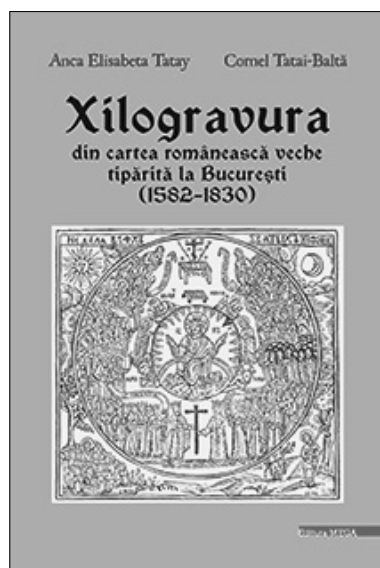
Monografia istoricilor Cornel Tatai-Baltă și Anca Elisabeta Tatay se dorește a fi un studiu exhaustiv asupra ilustrațiilor realizate prin procedeul xilogravurii în tipografiile bucureștene între anii 1852-1830. Lucrările dedicate acestui subiect sunt puține și, de cele mai multe ori, abordează aspecte sau teme particulare, ocupându-se doar de cărțile apărute în câteva tipografii. Deseori, autorii care au cercetat acest subiect în țara noastră au fost preocupați de opera unor gravori mai cunoscuți sau de unele aspecte stilistice și nu au efectuat cercetări de amploarea celei de față.

Pe teritoriul țării noastre au activat mai multe tipografii în perioada cercetată însă Bucureștiul se situează pe locul întâi în ceea ce privește numărul de tipărituri și calitatea lor. Cu toate acestea, nici un istoric nu a mai încercat până acum să analizeze în mod detaliat producția de carte și xilografiiile din orașul de pe malul Dâmboviței iar studiul celor doi istorici se dovedește a fi o operă de pionierat în acest domeniu.

Un inventar al tuturor cărților apărute în tipografiile bucureștene este imposibil de realizat datorită faptului că multe dintre ele se află în colecții particulare sau în biblioteci din alte țări, iar urma lor s-a pierdut după ce au trecut prin mai multe mâini. Cu atât mai remarcabil este efortul făcut de cei doi autori care, pe lângă consultarea celor mai mari biblioteci din țară (din București, Cluj-Napoca, Sibiu, Alba Iulia), au fost nevoiți să ia urma unor cărți în biblioteci din străinătate (din Budapesta, Viena, Veneția și Paris).

Cartea este împărțită în trei secțiuni. Prima parte este dedicată gravurilor, care au activat în capitală. Autorii descriu detaliat activitatea fiecărui maestru tipograf, influențele locale sau externe constatate, stilul artistic sau temele preferate. Pe parcursul se schițează o istorie culturală a Bucureștiului care pleacă de la Ieromonahul Lavrentie, cel dintâi gravor din București (1582) și se încheie cu Gritner (1829-1830), un artist de anvergură europeană, care a decorat și cărți apărute în alte orașe europene (Paris, Tours, Torino, Strasbourg, Montpellier, Budapesta, Bratislava etc.).

Unii dintre primii tipografi și gravori care au activat în București nu erau localnici însă, după ce și-au deschis atelierul, s-au stabilit în țara noastră și s-au românizat. Ivan Bakov (1648-1705) venea probabil din Ucraina dar s-a stabilit aici și după un timp și-a schimbat numele în autohtonul Ioanichie Bakov. Antim Ivireanul era născut în Georgia (Iviri). Numele tipografului Dimitrios sugerează origini grecești iar cel al lui

Vasilie Dobromirski origini slave. În încercarea de a conecta Bucureștiul la circuitul cultural european, domnitorii români au sprijinit activitatea tipografilor străini și au încercat să-i convingă să rămână aici. Majoritatea tipografilor proveneau însă din țările române. Unii dintre ei au venit la București din Moldova (de pildă Damaschin Gherbest, Ursul Zugrav sau episcopul Mitrofan) sau din Transilvania, sesizând faptul că aici aveau mai multe oportunități. Mulți gravori și tipografi făceau parte din ierarhia bisericească sau erau călugări.

Cea de-a doua secțiune este dedicată descrierii a 290 de cărți dintre cele peste 350 care au apărut în București între 1582 și 1830. Cărțile sunt enumerate sub formă de listă, într-un tabel care cuprinde alături de autor, titlu, an și limba în care au fost scrise și o descriere a imaginilor prezente în fiecare dintre ele. Consultarea acestei liste și a descrierilor aferente fiecărei cărți ne ajută să cunoaștem un adevărat portret cultural al epocii, să descoperim preocupările strămoșilor noștri și cărțile de succes în epocă.

Principalul rol al tipografiilor locale era cel de a produce carte bisericească. Cele mai multe cărți apărute în acea perioadă la București sunt Biblii, cărți de rugăciune și cărți teologice. Alături de acestea putem găsi și cărți din alte domenii care dovedesc faptul că puținii cititori de carte din epocă erau preocupați să se conecteze la cultura europeană. În cele ce urmează menționăm doar câteva exemple ale cărților neteologice.

În 1704 a apărut în limba greacă cunoscuta operă a lui Plutarh „Viețile paralele ale oamenilor iluștri” sub titlul simplu „Paralele”. În 1719 apărea, tot în limba greacă, cartea „Despre datorii”, o carte de filosofie morală a primului domn fanariot, Nicolae Mavrocordat. Acesta era un om de cultură de talie europeană care a publicat lucrări de filosofie și istorie în mai multe capitale europene. Prima ediție a acestei cărți a apărut la Londra ea fiind retipărită la București. În 1780, un alt domn fanariot, Alexandru Ipsilanti a publicat, în limba română și greacă „Mic manual de legi”, o sinteză legislativă care îmbina cele mai importante legi bizantine cu practicile cutumiare românești. În tipografiile bucureștene au apărut și cărți de istorie, ca de exemplu „Faptele vitejești ale lui Mavrogheni” scrisă de Manolache Persiano în 1789, „Oștirea franțezilor în Rossia” scrisă de un autor anonim în 1826 sau „Istoria universală pe scurt” a lui G.G. Bredov apărută în 1828. Interesul pentru filosofie a dus la publicarea unor monografii dedicate, în special moralei, produse de autori români. În tipografiile bucureștene au apărut și câteva lucrări de geografie, „Logica” lui Ioan Damaschin (1806), o carte de rețete culinare – „Carte grecească cu bucăți alese” de D. Darvari, „Gramatica franțuzească” a lui M. Fournier, în 1830 și cărți de educație în diverse domenii (de pildă „Oglinda sănătății” a lui Șt.V. Piscupescu, 1829).

Preocupările pentru literatură au dus, atât la traducerea unor autori străini, dintre care se remarcă Voltaire și Moliere, cât și la publicarea primelor încercări literare ale unor autori români. Barbu Paris Mumuleanu, Anton Pann și Ion Văcărescu au publicat mai multe cărți de poezii făcând astfel primii pași spre crearea unei literaturi naționale.

O mare parte a cărții este dedicată reproducerii celor mai importante xilogravuri apărute în cărțile studiate. În această secțiune sunt reproduse 773 de gravuri printre care întâlnim foi de titlu și coperti, steme, ilustrații, frontispicii, viniete și litere

ornate. Parcurgerea ilustrațiilor ne dovedește faptul că gravorii români nu erau cu nimic mai prejos decât cei din alte capitale europene. Tradiția și stilul bizantin pot fi observate în cele mai multe gravuri însă odată cu scurgerea timpului apar și influențe occidentale. În secolul XVI poate fi observată în multe ilustrații influența italiană iar în secolul XVIII devine dominantă influența gravurilor germani. Imaginile, realizate cu grijă și atenție pentru detaliu sunt încadrate de ornamente bogate în stil baroc sau renescentist.

Xilogravura din cartea românească veche tipărită la București (1582-1830) prezintă interes atât pentru istoricul propriu-zis cât și pentru istoricul de artă preocupat de începuturile vieții artistice românești. Monografia recuperează opere căzute în uitare și iluminează aspecte neglijate ale vieții culturale din capitala noastră. Din această cauză această apariție editorială merită să fie primită cu căldură de comunitatea academică.

Clara KRANYÁK-FULEA